

**İngiliscədən çevirəni:
Ofeliya Məmmədova**

(Hekayə)

Dedi, bütün bunlar ona yuxu kimi gəlir.

O, yazıçı idi, bir kitab üzərində aylarla, bəlkə də illərlə işləyir, amma beynindəkiləri kağıza köçürə bilmirdi.

Demək istəyirəm, yalnız beyni işləyir, daim düşündü. Kitab beynində doğulurdu, sonra da məhv olurdu.

Onun düşüncələrində və xəyalında müxtəlif obrazlar yaranır, orabura qaçır, gah qabağa, gah da arxa plana keçirdilər.

Deyəsən, nəyisə yaddan çıxardım axı; deyim, onu da bilirsiniz: sizə bir məşhur ingilis romançısı barədə söz açmaq, onun başına gələn əhvalatı söyləmək istəyirəm.

O, bu əhvalatı mənə Londonda özü danışmış, onunla şəhərdə bir neçə saat gəzib-dolaşmış.

Yadımdadır, Temza çayı sahilində gəzişəndə o, məhv olmuş romanı barədə danışdı.

Bir gün axşamüstü otela, yanıma, gəldi; söhbət zamanı bir neçə əsərimdən də söz açdı, sonra əlavə etdi:

- Bəzən düz nöqtəyə vurur, adamın ürəyindən lap tikan çıxarırırsınız

Axırdə belə qənaətə gəldik ki, əslində, heç bir qələm sahibi düz hədəfi vurmur.

Bir yazıçı buna nə vaxtsa azı birçə dəfə nail olubsa, kimsə, həqiqətən, düz hədəfi vurub, arzuladığı zirvəyə çatıbsa, onda təzədən qələm götürüb yazmağın mənası varmı?

Amma bilirsiniz ki, bəzi yaşlı ədiblər, buna müəyyən mənada nail olublar.

Məsələn, bəlkə elə Kitsi, ya da Şekspiri götürək? Bəs, Corc Barrou, yaxud Daniel Defonu götürsək necə olar?

Düz yarım saat adları sadaladıq. Sonra birgə nahar eləməyə getdik, ardınca da piyada gəzdik.

Həmkarım balacaboy, qarabuğdayı, əsəbi adam idi; pırlaşmış saçları şlyapasının altından əlçim-əlçim çıxmışdı.

Onun ilk kitabı barədə söhbətə başladım.

Yazıçı həmkarımın qısa tərcümeyi-halı belədir: İngiltərə kəndlərinin birində doğulub, yoxsul fermer oğludur; ənənəvi olaraq o biri yazıçılardan fərqlənir, erkən yaşından yazmağa başlayıb.

Təhsil-filan almayıb, iyirmi yaşında evlənib. Görünür, arvadı çox ədəbli və mehriban qadın imiş.

Yaddaşımda aldatmırsa, həmkarımın arvadı ingilis kilsə xadimlərindən birinin qızı idi.

Onun ərinə cahil saydığına zərər qədər də şübhə etmərəm.

- Arvadım da məni ədəbli və həssas adam kimi tanıyırdı. Lənət

şeytana! - arvadını xatırlayarkən mızıldandı. - Mən həssas-filan deyiləm, hər cür zəriflikdən də zəhləm gedir.

Həmin axşam London küçələrini veyləndik, arabir pivəxanalardan birinə girib-çıxır, biri-birimizə daha yaxından tanımağa çalışırıdık.

Yadımdadır, ehtiyat üçün hərəməzə bir şüşə pivə də götürdük - birdən başımız söhbətə qarışar, pivəxanalar bağlana bilərdi.

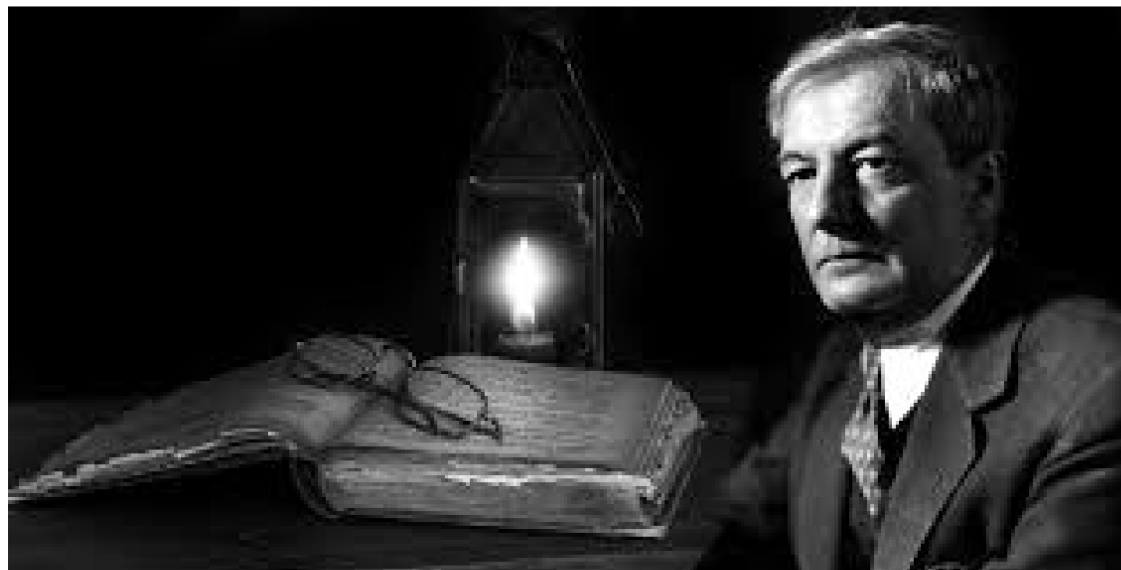
Həmkarıma özüm və sərgüzəştlərim barədə danışdıqlarım yadımda deyil; o, isə elə hey arvadını bütperəst etmək istədiyindən, lakin qadında bütperəstlik-filan nişanəsi tapmadığı barədə danışdı.

İki uşaqları dünyaya gəlib. Qəfildən də yazmağa başlayıb; sən demə, yazmaq üçün alışmış-yanırmış, bu, heç də pis məşğuliyyət deyilmiş.

Belə şeylərdən, yəqin, xəbərdarsınız, bu cür adam yazırsa, de-

Servud Anderson

Məhv olmuş roman

məli, dəyərli bir şey yazır. Həmkarım həm də yaşadığı ingilis şəhərində kontor xidmətçisi kimi çalışırdı.

Elə ki, yazmağa başlayıb, əlbəttə ki, həm xidməti işlərinə, həm də arvad-uşağa göstərdiyi diqqəti get-gedə azaldı.

Gecələr küçədə-bayırda gəzib-dolanmağı sevirdi. Arvadı da onu dəfələrlə danlamışdı; qadının qəlbini bərk narahat bürümüş, ərinin laqeydliyi onu əsəbləşdirməyə başlamışdı. Başqa cür necə ola da bilərdi axı!

Hansı qadın ərinin laqeydliyinə, işə dəliçəsinə vurulub ailəni yaddan çıxarmasına tab gətirə bilər axı? Əlbəttə, əsl sənətkarın nəzərdə tutaram; bu cür adamlardan çox yaxşı məşuq çıxar, belələri yalnız həqiqi sevgili ola bilərlər.

Elə bu cür adamlar da bəzən şəxsi sevgilərini amansızcasına həyatın dibinə atırlar.

Həmkarımın ailə vəziyyətini təsvir edə bilərsiniz; kirayələdiyi mənzilin yuxarı mərtəbəsində kiçik bir yataq otağı vardı; o, işdən qayıdan kimi yuxarı qalxır, yataq otağının qapısını arxadan bağlayırdı.

Hətta bəzən yemək-içməyi belə unudur, gün ərzində arvadı ilə bir kəlmə belə kəsmirdi.

Yazır, elə hey yazır, yazdıqlarını da zibil yeşiyinə tullayırdı. Çox keçmədi ki, xidməti işini itirdi.

- Cəhənnəm olsun iş! – Arvadına qəzəblə bildirdi.

Xidməti iş-gücün və arvad-uşağın ondan ötrü heç bir əhəmiyyəti yox idi. Xidməti iş, ailə, arvad-uşaq nə deməkdi axı? Bu dünyada

mərhəmətsiz adamlar da olmalıdır, ya yox?

Amma çox keçmədi ki, ehtiyac evinin qapısını döydü.

Budur, o, yenə ikinci qatdakı otaqda oturub, qapını arxadan bağlayıb yazır; kirayə mənzil darısqal, kiçikdir, uşaqların səs-küyü mənzili başına götürüb. “Yaramaz köpək uşaqları!” - o, donquldanır. Əslində-sə fikrində ayrı şeylər dolaşır - onun nə demək istədiyini bilərəm

Hə, bu məqamda arvadı pille-kənlə qalxıb qapının ağzında oturur, onun ağları səsi gəlir; qadının qucağındakı uşaq da ağlamağa başlayır, o da bütün bunları eşidir...

- Gör mənə necə səbir var! - İngilis romançısı dilləndi, sonra sir-sifətini turşudub əlavə etdi: - Amma həm də ürəyiyumşaq, mərhəmətliyəm! Qoy cəhənnəm olsunlar!

Təsəvvür edirsiniz, o, qəfildən arvadı haqqında yazmağa başlayır. Qadını ilk romanının baş qəhrəmanını olur; həmin roman həmkarımın ən yaxşı əsəri də ola bilərdi.

Əlbəttə, peşimanlıq hissi keçirir, arvadıyla o cür rəftar etdiyinə görə xəcalət çəkirdi. Yeni romanını yazmağa başlayanda bu cür ağır fikirlərdən qurtulacağına ümid bəsləyirmiş.

Lakin dedi ki, bütün o hadisələrdən bir-iki il sonra yazdıqları heç şeyə yaramayıb, elə bil, sözlər kağıza taxta parçaları kimi düzülürmüş, yazdığına həyatdan əsərəlamət yox imiş.

Həmkarımın bu halı aylarla davam edib, nəticədə guşənişin adama çevrilib. Bəs arvad-uşağının taleyi necə olub?

Dediynə görə, arvadına davamlı pul göndərüb, hətta bir dəfə də baş çəkib. Arvadı atasığıldə yaşayırmış, həmkarım bir gün onlara gedib, arvadını çağırıb, bayırda gəziblər.

-Sanki lal olmuşduq, dinib-danışa bilmirdik, - həmkarım deyirdi, – Arvadım ağlayır, məni dəli adlandırırdı. Gözlərimi bərəldim, həmin məqamda eynilə ona zərbə ilişdir-

diyim andakı vəziyyətə düşdüm. Arvadım qorxdı, dönüb qaçdı, mən də çıxıb gətdim...

Həmkarım dəyərli roman yazmışdı, əlbəttə, ikincisini də yazmaq fikrindəydi.

O, romanın obrazlarını, orda cərəyan edən müxtəlif hadisə və vəziyyətləri təsvirində canlandırırdı.

Saatlarla yazı masası arxasında oturur, elə hey yazır, sonra küçəyə çıxıb veyllənir, elə onunla gəzdüyümüz küçələr dolaşırdı; lakin istədiyi alınmırdı ki, alınmırdı.

Bununla bağlı hətta nəzəriyyəsi də ortaya çıxdı; iddia edirdi ki, ikinci roman doğulmamış körpə kimi onun içindədir,

Arvad-uşağı barədə düşündə vicdan əzabı çəkir, deyirdi, ailəsinə sevir, amma onları görmək istəmir.

Bəzənsə ona elə gəlirdi ki, arvad-uşağına nifrət edir.

Bir dəfə axşamçağı daxilində qərribə təlatüm və qarışıq duyğular çarpışması başladı (bu zaman artıq uzun müddət idi ki, insanlardan uzaqlaşmışdı), həmin məqamda da ikinci roman yazdı.

Hadisə bu cür baş verdi: bütün günü Londonun kasıb məhəllələrinin birində kirayələdiyi kiçik otaqda qaldı; səhər tezdən durdu, səhər yemək yemədən qələmi götürdü

Lakin həmin gün yazdıqlarının hamısı zəif çıxdı.

Saat üçdə adətə üzrə küçəyə çıxdı, özünü bir dəstə kağız da götürdü.

- Mənə elə gəlirdi, hər an yaz-

mağa başlaya bilərdim, - həmkarım deyirdi.

Beləliklə, o, Hayd Parka getdi; hava günəşli, təmiz idi. Parkda çox adam gözə dəyirdi. Skamyaların birində oturdur. Dünəndən dilinə bir şey dəyməmişdi. Oturandan sonra qərara aldı ki, bir üsul tapıb sına-sın.

Eşitmişəm ki, bəzi cavan parisli şairlər bu cür üsullardan istifadə edir, həm də belə şeyə çox ciddi münasibət bəsləyirlər.

O da belə bir üsuldan istifadə etməyi qərannə gəldi; üsul ‘avtomatik yazı’ adlanır. Qələmi kağız üzərində gəzdirə-gəzdirə ağlına gələn söz və ifadələr yazmağa başladı.

Əlbəttə, kağızda qarmaqarışıq, mənasız söz yığını peyda oldu.

Axırdə bu üsuldan imtina etdi, oturduğu yerdə otub-keçənlərə tamaşa etməyə başladı.

Özünü yorğun hiss edirdi; sanki müddət idi ki, vurulmuşdu, lakin əli ona çatmırdı.

Tutaq ki, qarşılarında manelər var; qadın ərdədir, yaxud o da evlidir. Bir-birləri ilə baxışlar, o baxışlarda nələr var, Allah bilir! Amma heç nə dəyişmir.

Onlar elə hey gözləyirlər. Çoxlarının həyatı elə gözlənti içində otub keçir.

O, qəflətən yeni romanını yazmağa başladı; süjetdə, əlbəttə, əsas yeri kişi və qadın tuturdu - onlar bir-birlərini sevirdilər.

Belə yazığının ayrı mövzusu ola bilərdi? Danışdı ki, arvadı barədə çox düşündü, ona qarşı amansızlığını çox götür-qoy etdi.

O, yazmağa davam etdi. Beləcə ötdü, gecə düşdü. Xoşbəxtlikdən Ay da çıxmışdı. Amm hələ də yazırdı.

Deyirdi, hələ ömründə belə yazmaq ehtirası duymamışdı; ona elə gəlirdi, bundan sonra bir də heç vaxt belə ilham duymayacaq.

Saatlar ötür, o, hələ də parkdakı skamyada oturub elə hey dəlicəsinə yazırdı. Beləliklə, romanı bir-nəfəsə yazdı, sonra da evə yollandı.

Heç vaxt bu qədər xoşbəxt və məmnun olmamışdı.

- Düşünürdüm, arvad-uşağıma borcumu qaytardım, hamıya və hər şeyə borcumu ödədim, - dedi. – Bunu heç vaxt bilməsələr belə, yenə vecimə deyil.

Qəlbindəki bütün məhəbbəti, sevgini romana vermişdi. Evə qayıdıb əlyazmanı yazı masasının üstünə qoydu.

İlahi, necə böyük həzz, necə məmnunluq duyurdun! Dünyada yaxşı bir şey yaratdığını dərk etməkdən gözəl nə ola bilər?!

Sonra çıxdı, nahar etmək üçün gecə restoranlarından birinə getdi.

Yeyib-içəndən sonra küçəyə çıxıb veyllənməyə başladı; neçə saat avaralandığını sezmədi. Evə qayıdanda şəhər artıq açılmışdı, yıxılıb yatdı, bütün günü də qalxmamışdı.

Yuxudan oyananda əvvəlcə yeni romanını nəzərdən keçirmək istədi.

- Bilirdim ki, roman-filan yoxdur, – həmkarım söhbətini tamamlamaq istədi, – Masamın üstündə ağ kağızlardan başqa bir şey yox idi. Hər halda, – o, sözünü bitirdi, - bir şeyi bilirdim: daha heç vaxt belə gözəl roman yazı bilmərəm.

Həmkarım sözünü bitirib qəhqəhə çəkdi.

Düşünürəm ki, həyatda nəyə güldüyünü dəqiq dəyə bilən az adam tapılar. Özümüzü niyə aldandıran axı? Bəlkə, elə dünyada onlarla bu cür adam var?